

Abdülkerim GÜLHAN*

EDİNCİKLİ RAVZİ DİVANINDA ON ALTINCI YÜZYIL EDİNCİK ŞEHİR HAYATININ YANSIMALARI*

Özet: Edebî eserler, sosyal hayatın sanat prizmasından geçerek yansıdığı aynalardır. Divan şiiri de, sanılanın aksine hayat ve tabiatın çok ince damarlarla nüfuz ettiği eserlerdir. Ravzî Divanı bu konuda benzerlerine göre çok daha mümbit bir kaynak sayılır. Edincik, bugün küçük bir kasaba olmasına rağmen tarihi çok eskilere dayanan ve tarihte çok önemli role sahip olan önemli bir yerleşim merkezidir. 16. yüzyılda Edincik ve çevresinde yaşamış olan Ravzî'nin Divanı'ndaki yansımalar bakılacak olursa şehir, suyu, havası çok güzel, etrafında taş ve mermer ocaklarının olduğu, değişik meyvelerin yetiştiği anlaşılabilir bir coğrafyadadır. İnsanların gezintiye çıktığı meydanları, camileri, ambarı, değirmeni, hamamı, meyhaneleri; kıyılarında suya girilen denizi, piknik yapılan subaşları gibi sosyal mekânları olan bir şehirdir. Şehrin beyi, belediye başkanı, kadı naibi, kâhyası, zabıtası, kapıcısı, tuzla görevlisi, hekimi, şeyhi, medrese hocası, öğrencisi, imamı, hatibi, müezzini, piskoposu, papazı gibi yönetici ve görevlileri; kuyumcusu, kasabı, bakkalı, fırıncısı, börekçisi, helvacısı, tuzcusu, berberi, marangozu, bıçkıcısı, demircisi, kılıççısı, bıçakçısı, nacakçısı, çanakçısı, çömlekçisi, bardakçısı, dericisi, saracı, kurşundökeni, ayakkabıcısı, dokumacısı, bezirgâni, terzisi, ciltçisi, hamamcısı, tellağı, katırcısı, kaptanı gibi esnaf ve sanatkarları vardır. Kısaca Edincik 16. yüzyılda, bir şehirde bulunabilecek bütün yönetici, bilgin, esnaf ve sanatkarlarıyla yaşanmaya değer önemli bir şehirdir. Divandaki bazı şiirlerden adı geçen görev ve mesleklerin icra edilmiş şekillerine, dönemin gelenek ve göreneklerine dair de çok önemli bilgiler edinilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ravzî, Edincik, şehir hayatı, 16. yüzyıl, şehrengîz, manzum mektup

REFLECTIONS OF EDİNCİK CITY LIFE IN SIXTEENTH CENTURY ON RAVZİ DİVANI FROM EDİNCİK

Abstract: Literary works which are a mirror reflected passing through art prism of social life. Contrary to, Divan poetry are artifacts penetrated with very thin veins of life and nature. Ravzî Divanı, is considered a much more abundant resource than its counterparts on this issue. Despite being a small town in today, Edincik is an important settlement which has a very important role in date back to ancient history. Ravzî lived Edincik and around in the 16th century, If look at the reflection in the his Divan; It is a geography understood to grow various fruits, urban, water, weather is very nice, it was around the stone and marble quarries. Edincik is a city with social spaces such as subasi made picnic and sea entered water in the coastal as well as

* Yrd. Doç. Dr.; Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi.

* 20-22 Kasım 2015 Tarihlerinde Balıkesir'de Balıkesir Akademik Odalar Birliği tarafından düzenlenen Balıkesir 2. Kent Sempozyumu'nda sunulmuş, yayımlanmamış bildirinin genişletilmiş şeklidir.

squares get trip of people, mosques, warehouse, mill, bath, taverns. There are direct or sand officers such as gentlemen, the mayor, the woman regent, steward, police, the doorman, tuzla attendant, physician, sheikhs, madrasah teacher, student, imam, preacher, muezzin, bishop, priest and arts such as jeweler, butcher, grocer, baker, making halvah, selling salt, the barber, carpenter, sawyer, blacksmith, swordsman, cutler, hatchet, pottery, potter, glass dealer, leather, saddler, lead shed, cobbler, weaver, bezirgan, tailor, bookbinder, hamamci, bath attendants, muleskinner, captain in the city. In short, Edincik is an important city worth living in the 16th century. In this city, there are almost all managers, scholars, artisans and craftsmen. It may be very important information that ways to perform the task and profession in some said the Divan poetry and about the traditions and customs of the period.

Keywords: Ravzi, Edincik, city life, 16th century, shehregiz, manzum letters

I. Giriş

Edebî eserler, sosyal hayatın yansıdığı aynalar gibidir. Hayatta ve tabiatla var olan her şeyi edebî eserlerde bulabilmek mümkündür. Ancak hayat, edebî eserlere doğrudan değil, sanatın prizmasından geçerek yansır. Divan şiiri de, çok katı genel klasik kuralları dolayısıyla, şairin özeline kapalı gibi görünse de; sanılanın aksine hayat ve tabiatın çok ince damarlarla nüfuz ettiği eserlerdir. Ravzî Dîvânı bu konuda benzerlerine göre çok daha mümbit bir kaynak sayılır. Bu makalede, 16 yüzyıldaki Edincik şehir hayatının divan şiirine nasıl yansıdığı gösterilmeye çalışılacaktır.

1. Ravzî

Ravzî hakkında biyografik kaynaklarda yok denilecek kadar az bilgi vardır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı *Karesi Meşâhiri* adlı eserinde; “*Edinciklidir. Divan sahibi bir şairmiş. Divanını görmedim ve terceme-i hâliyle ne zaman yaşadığına dair bir ma’lûmat da elde edemedim.*” Diyerek onun varlığından bizi haberdar etmiştir (Uzunçarşılı 1341: 38). Türk Dil Kurumu Kütüphanesi’ndeki *Ravzî Dîvânı* nüshası, bugün için Ravzî hakkında ilk elden bilgi edinebileceğimiz yegâne kaynak sayılır.¹ *Ravzî Dîvânı*, şairi ve çevresini tanımamız konusunda bize oldukça cömert davranmaktadır. Ravzî’nin, kendinden söz ettiği şiirlerinden, devrindeki bazı önemli olayları ve şahsiyetleri konu etmesinden; düşürdüğü tarihlerden; yaşadığı yöreleri şiirine taşımamasından dolayı, tarihî kaynaklarda hakkında hiçbir bilgi olmamasına rağmen, ona bir hayat hikâyesi çıkarılabilmektedir. Ravzî, Edinciklidir. 16. yüzyılın ilk çeyreğinden başlayıp sonlarına kadar süren bir zaman içinde, Edincik ve yakın çevresi olan Erdek, Mihaliç (Karacabey), Gelibolu’da yaşamış, bir ara İstanbul ve Balkan şehirlerinde bulunmuştur (Gülhan 2007: 422-3; Gülhan 2013: 114-121; Aydemir 2007: 1-45).

¹ Ravzi, *Divan*, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, No. Yz. A.500.

2. Edincik

Edincik, bugün Balıkesir ili, Bandırma ilçesinin 10 km. yakınında; Bandırma ile Erdek arasında bir beldedir. Ancak tarihte varlığı, MÖ 4500 yıllarına kadar dayanan önemli yerleşim merkezlerinden biridir. *Hız. Süleymân* ve *Belkîs*'in burada yaşamış olduğuna inanılır. Şehir değişik adlarla Roma, Bizans ve Katalanlar'ın hâkimiyetinde kalmış; bir rivayete göre ilk defa *Kutalmışoğlu Süleymân Bey* zamanında (M 1080) Türklerin eline geçmiş; daha sonra *Karesi Beyliği* ve ardından *Osmanlılar*'ın hâkimiyetine girmiştir. *Orhan Gazi* Rumlar'dan şehri almak üzere H 735/M 1334'te *Emin Aydın Bey*'i görevlendirmiş; *Süleymân Paşa*, *Rumeli*'ye geçişi buradan, *Ravzî*'nin *Edincik Şehrengîzi* olan mütekerrir muhammesinde de adı geçen *tarihî bir sarayın bulunduğu* yerden gerçekleştirmiş; yine *Edincik Şehrengîzi*'nde tanıtılan, bugün de ayakta olan çınara atını bağlamıştır (Aytekin 1998: 7-14; Evliya Çelebi 2001: 150-151; Tüfekçioğlu 2005: 13-14). Ravzî Dîvânı'nda yer alan *Şehrengîz ve manzûm mektuptan* da anlaşılacağı gibi 16. yüzyılda, alay beyi, şehremini ve diğer yöneticileri olmak üzere bir şehirde bulunabilecek bütün görevli ve esnafı ile gerçek bir şehirdir. 15. yüzyılın sonları ile 16. yüzyılın başlarında meşhur Süleymânâme şairi *Uzun Firdevsî* (Ölümü M 1512) ve 17. yüzyılın bilgin ve şairlerinden *Şühî Mehmed Efendi* (Ölümü M 1688) de bu kasabada yaşamıştır.

3. Ravzî Dîvânı, Şehrengîz ve Manzûm Mektûb

Ravzî Dîvânı'nın bilinen tek yazma nüshası, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 500 numaradadır. Ravzî Dîvânı'nı Yaşar Aydemir, adı geçen nüshayı esas alarak 2007'de, bir inceleme de ekleyerek, bugünkü harflerle yayımlamıştır.² Ta'lik hattıyla yazılmış mevcut 181 varaklık nüshanın bazı varakları da eksiktir. Muhtemelen bu eksiklikler sebebiyle nüshaya iki farklı numaralandırma yapılmıştır. Müstensih ve istinsah tarihi yoktur. Mevcuda göre, 16 kasîde, 1 terci-i bend, 28 murabba, 4 muhammes, 1 müseddes, 662 gazel, 15 kıt'a, 2 nazm, 5 mesnevî ve 2 müfred ile toplam 736 manzume hacindedir (Aydemir 2007: 68).

Tarihî kaynaklarda hakkında hiçbir bilgi olmamasına rağmen, divanından hareketle şairin ailesini, yaşadığı dönemi, çevresini, tahsil durumunu öğrenmek mümkün olabiliyor. Ravzî yaşadığı çevreyi ve hayatı sıkça şiirlerine yansıtmıştır. Dîvânda yer alan mütekerrir muhammes şeklindeki 106 bendlik *Edincik Şehrengîzi* niteliğindeki 3. Muhammes (Aydemir 2007: 193-208) ile 131 beyitlik *manzum mektup* türündeki 13. kasîdesi (Aydemir 2007: 153-161) başta olmak üzere birçok şiiri, 16. yüzyıl Edincik şehir hayatı hakkında bize çok önemli bilgiler edindirmektedir. Bu çalışmada, hem yazma, hem matbu nüsha kullanılmakla beraber, kolay

² Yaşar Aydemir, *Ravzî Divanı, Birleşik Kitabevi, Ankara 2007.*

ulaşılabilmesi için alıntılarda Yaşar Aydemir'in yayınındaki şiir numaraları referans gösterilmiştir.

Edebî bir tür olarak şehrengîzler genellikle, *bir şehrin tabii güzelliklerini ve güzellerini tanıtmak amacıyla yazılan manzum eserler*, şeklinde tanımlanmıştır (Akkuş, 1998: 117-121; Pakalın, 1993: 326; Pala, 1995: 463; Üzgör, 1983: 227). Şehrengîzlere dikkatle bakıldığında, *şehirden çok tanınan, sevilip sayılan, çoğu da o şehrin yönetici ve esnafından olan, şehre hayat veren, şehri kalkandıran, canlandıran güzel insanların* tanıtıldığı görülür. Bunlar divan şiirinin klasik sanat anlayışına uygun olarak, sevilmesi gereken bir kişide bulunabilecek fiziksel ve ruhsal özellikler çerçevesinde vasıflandırılmışlardır. Şehrengîzler, halk şiirimizdeki *esnaf destanlarının* divan şiirindeki karşılıkları; divan şairlerinin, sosyal hayatla bağlarının güçlülüğünü de gösteren, yaşadıkları şehir için bir güzellik yaratmak, tarihe iz düşmek amacıyla kaleme aldıkları sosyal içerikli eserlerdir. Ağâh Sırrı Levend, Türk edebiyatında 36'sını bizzat görerek, diğerlerini de kaynaklardan öğrenerek 46 şehrengîz tespit etmiştir (Levend: 1957). *Ravzî Dîvânı'nda* mütekerrir muhammes şeklindeki **Şehrengîz**'de Edincik'in tabii güzellikleri, bitki örtüsü, iklimi ve önemli şahsiyetleri tanıtılırken doğrudan veya dolaylı olarak, o dönemde var olan bazı görev alanlarını ve meslekleri tanıma imkânı buluyoruz. Çünkü tanıtılan şahsiyetlerin tamamına yakını şehirde bir işi veya görevi yapan, şehre hayat veren, şehri şehir yapan, kalkandıran şahsiyetlerdir (Aydemir 2007b: 97-126; Gülhan 2012: 515-545). Dîvândaki 13. Kasîde, mevcudu 131 beyit olmasına rağmen eksik olduğu anlaşılan, **manzum bir mektuptur**. Memleketinden ayrı olduğu bir zamanda ki, Ravzî'nin bir ara Dukakin, İştîp ve Üsküp gibi Balkan şehirlerinde bulunduğunu kendi divanından biliyoruz. “*Yürü ey nâme azm-i Rûm kıl yârâna aşk eyle / Bize bin cân ile müştâk olan ihvâna aşk eyle*” (Kasîde 13/1) mısralarıyla başlayıp, beldesindeki birçok kişiyi adıyla, şöhretiyle veya mesleğiyle sayıp, hal hatır sorduğu; beldenin başlıca semtlerini, mimarî yapılarını; havasını, suyunu, meyvelerini, kısacası her şeyini sorup konu ettiği bir manzum mektuptur. Ayrıca bu şiirde, yörenin birçok yer adını, geleneğini bulmak mümkündür. Burada geçen özel isimlerin bazıları, Edincik Şehrengîzi olan mütekerrir muhammesde ve başka şiirlerinde de geçmektedir. Şehrengîz, manzum mektup ve diğer bazı şiirlerde muhataplarının bazılarından sadece, *dükkân sahibi, usta, sanat ehli, yârân, ihvân, zühhâd, pîrân, cân, cânân, sipâhiyân, dîvân, merdân, garîb insân, nâdân, yaban, hâciyân, gedâyân, şâhân, oğlan* gibi genel ifadelerle söz edilir. Bazı kelimeler hem cins, hem özel isim olarak tevriyeli kullanılır. Bazılarından *kadzâde, hamamcızâde, katırcızâde, etmecizâde, helvâcızâde, müezzinzâde* örneklerinde olduğu gibi, bir mesleği de karşılayan ve devam ettirdikleri aile adlarıyla söz edilmiştir. Bazılarına yalnızca mesleğinin ismiyle, bazılarına hem mesleği hem de kendi adıyla seslenilmiştir. Bazı mesleklerin uygulanışına dair bilgiler de yansıtılmıştır.

4. 16. Yüzyıl Edincik Şehir Hayatı

Daha önce de belirtildiği gibi, 16. yüzyıl Edincik şehir hayatının birçok yönü ile doğrudan, ya da dolaylı olarak Ravzî Dîvânı'na yansıdığı görülmektedir.

4.1 Tabiat Örtüsü ve İklim

Ravzî, Dîvânı'ndaki mütekerrir muhammes şeklindeki şehrengîzine, Edincik'in güzelliklerini tasvir eden şu bentlerle başlar:

Şevk-i bülbülle tolu her gûşesi bâğ u bahâr
Sünbül ü güldür çemen sahrâsı cümle lâlezâr
Her makâmı dil-güşâdur her kenârı cûybâr
Gülşeninde bülbülâsâ nâle eyler sad-hezâr
Hak budur Bâğ-ı İremdür *şehr-i İdincik* ki var (Muhammes 3/1)

Ravza-i bâğ-ı cinândur her mekânı cân-fezâ
Selsebîl ırmağıdur her çeşmesârı gûyiyâ
Hâk-i anber-bârına reşk eyledür müşg-i Hitâ
Gülşen-i Firdevse teşbîh eylesem ânı n'ola
Hak budur Bâğ-ı İremdür *şehr-i İdincik* ki var (Muhammes 3/3)

Şehrengîz'in ilk sekiz ve son üç bendinde Edincik'in tabiat güzellikleri ve güzellerinin çok canlı tasvirleri yapılmış; şehir ve orada yaşayanlar için iyi dileklerde bulunulmuştur. Bu tasvirlerle göre Edincik'in her tarafı cennet gibidir ve insana ferahlık verir. Güller, laleler, sümbüller, güzel kokular, ırmaklar, çeşmeler ve bülbül nameleriyle dolu İrem Bağı'na benzeyen bahçeleri; âlîcenap, ay yüzlü, melek gibi sayısız güzel insanları vardır. Aşağıdaki beyitlerden de anlaşılıyor ki, insanlar yazın sahillerinde denize girmekte; kışları da yağmurlu, karlı ve buzlu geçmektedir:

Mâ-cerâmı ki suâl eyleye yârân sizden
Soyunup suya giren dil-bere müştâk *deniz* (Gazel 335/4)
Eğer *deryâ kinârına* inersen ser-be-ser yazın
Suya girenlere hem *lücce-i ummâna* aşk eyle (Kasîde 13/126)
Bulutdan yok eser bunda yağarsa *berf* eger anda
Ol *âb-ı serd* ile *buzlara* vü *bârâna* aşk eyle (Kasîde 13/125)

Ravzî bir gazelinde de Edincik hakkında şöyle der:

Açılalı bahâr-ı İdincik

Cennet oldu diyâr-ı İdincik

Yaraşur mâve-i cinân dirsem

Bî-bedeldür enâr-ı İdincik

Şâh-ı tûbâyâ meyl idüb hergiz

Başın egmez çenâr-ı İdincik

Lâlezâr oldu dâğ-ı hecrünile

Sîne-i kûhsâr-ı İdincik

Seni arar müdâm akup her sû

Dil-berâ cûybâr-ı İdincik

Ta'n ider ayn-ı selsebîle revân

Ravziyâ çeşmesâr-ı İdincik

Hûb sevsen kimesne ayb itmez

Ne güzeldür diyâr-ı İdincik

(Gazel 411)

Edincik'in çevresi başta zeytin olmak üzere, meyve ağaçları ile örtülüdür. Ravzî Dîvânı'nda da birçok duygu ve düşünce meyveler üzerinden dile getirilmiştir:

Eger her sû revân olub akarsa bâğ bâğ anda

Hayât-ı cân olan **çeşme-i hayvâna** aşk eyle

(Kasîde 13/45)

Bahâr eyyâmı oldukca müzeyyendür şükûfeyle

Aceb seyri çıkar var gör bahâristâna aşk eyle

(Kasîde 13/105)

Kemân ebrûlar Okmeydanı'na gâhî çıkarsa

O sahrâda açılmış **lâle-i nu'mân**'a aşk eyle

(Kasîde 13/107)

Hüseyn ile Oruç Bâlî ki iki gonce-i nevdür

Gülzâr içre iki **bülbül-i nâlâna** aşk eyle

(Kasîde 12/41)

Ey rakîb olmaz idi bâğ-ı cihânda acı

Mîvesi gözlerine benzemese **zeytûn**

(Gazel 414/4)

Nasîb olan gelür Hind ü Yemenden

- Eğer **turşî** eger **zeytûn** irişür (Müfred 1)
 Hasret-i **sîb**-i zenehdân ile dil-hastelerün
 Derd ile nâle vü **eyvâ** idüb ister **turunc** (Gazel 160/4)
 Hâbda bir kere **seftâlûs**ın itsem iltimâs
 Şimdi anun **kaysı** mıdur diyü **alma** mıdur bana (Gazel 22/4)
 Katre katre hûn-ı eşkümden benüm
 Dânelenmişdür **enâr**-ı intizâr (Gazel 193/8)
 Nice gündür biz anun dânesini görmedük hergiz
 Bu yıl anda nihâyetsüz biten **rummâna** aşk eyle (Kasîde 13/124)

denilerek, âb-ı hayât gibi olan çeşmelerinin her taraftaki bağlar arasında aktığı; ilkbaharda her tarafın çiçeklerle, güllerle, lâlelerle süslenip gül bahçesine döndüğü, içerisinde bülbüllerin öttüğü; bolca *zeytin*, *turunc*, *seftali*, *kaysı*, *elma*, *ayva* ve *nar* gibi meyvelerin yetiştiği anlatılır. Edincik çevresi taş ve mermer ocakları ile çevrili bir coğrafya içerisinde. Böyle olunca Divanda sıkça *kaya* ve *mermer* üzerine söyleyişler de vardır. Beş gazelinin (88, 89, 90, 91, 92. gazeller) redifi “*kaya*”dır:

- Görse **Kaya** beni yire bakub arar **kaya**
 Suçum nedür ki **taş** ile başum yarar **Kaya** (Gazel 88/1)
Seng-i mermerden midür kalbün ki te'sîr eylemez
 Nerm ider pulâdı gerçi âh u efgânım **Kaya** (Gazel 92/2)
 Hizmetünden yüz çevirmez bendeyem kapunda ben
 Bana **kesdürsen** yiridür dâimâ **taşlar Kaya** (Gazel 90/2)

Şehrin iklimi, bitki örtüsü ve diğer coğrafi özelliklerinden sonra 16. yüzyıl Edincik şehir hayatına ait bilgiler, *Sosyal Mekânlar*, *Yönetici ve Görevliler*, *Esnaf ve Sanatkârlar* olmak üzere üç başlık altında ele alınacaktır:

4.2 Sosyal Mekânlar

Ravzî Dîvânı'nda, şehrin sosyal mekânları niteliğindeki yerleri yansıtan başlıca isimler ve geçtiği şiirlerin yeri şöyledir:

Temâşalık (Kasîde 13/127), *Kal'a-i Vîrân* (Kasîde 13/127), *Kasr* (Muhammes 3/5-6), *Lücce-i Ummân* (Kasîde 13/126), *Eski Hammâm* (Kasîde 13/84), *İki hammâm* (Kasîde 13/123), *Şâdırvân* (Kasîde 13/123), *Meydân* (Kasîde 13/21), *Okmeydânı* (Kasîde 13/107), *Büyük Anbâr* (Kasîde 13/21), *Dolâb-ı İyd* (Murabba 9/4), *Salıncak* (Murabba 9/4), *Çenâr* (Kasîde 13/108), *Eski Câmi* (Kasîde 13/109), *Câmi-i Sultân* (Kasîde 13/6), *Âsiyâb* (Gazel

332/4), *Âsiyâb-ı bâğ* (Gazel 377/7), *Değirmen* (Gazel 518/3), *Dükkân* (Muhammes 3/55, Kasîde 13/38-60), *Helvâ Dükkânı* (Muhammes3/56), *Meyhâne* (Kasîde 13/49), *Ayazma Başı* (Kasîde 13/21).³

Anlaşılabileceği gibi, şehrin bir meydanı ve yanında büyük bir ambarı, bir de ok atışlarının yapıldığı Okmeydanı; camileri, içerisinde şadırvanları bulunan hamamları, dükkânları, meyhaneleri, değirmenleri, bahçelerini sulayan su dolapları vardır. Bayramlarda dönme dolap ve salıncaklar kuruluyordur. Kıyısında suya girilen denizleri; dinlenmeye gidilip piknik yapılan subaşları vardır. Şehrin orta yerinde bulunan, Süleymân Paşa'nın Rumeli'ye geçerken atını bağladığı ve altında dinlendiğine inanılan *çınar* bugün hâlâ ayakta. "Kal'a-i Vîrân" olarak nitelendirilen yıkık kaleye ait bugün herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır. Çınardan Şehrengîz ve manzum mektupta şöyle söz edilir:

Orta yirinde bitübdür bir **çenâr-ı bî-bedel**

Bî-bedellikde meger Tûbâ ola ana bedel

Var mı âlemde nazîri ey dil insâf eyle gel

Bâm-ı çarha irmiş anı Sidredür dirsem mahal

Hak budur Bâğ-ı İremdür **şehr-ıldincik** ki var (Muhammes 3/4)

Çenârın gerçi başında kavak yili eser dirler

Büyüklenmezse geh gâhî varup seyrâna aşk eyle (Kasîde 13/108)

Edincik'e göre körfezin karşı kıyısında, *Belkîs* denilen mevkide, Hz. Süleymân zamanından kalma; bazılarının göre de hükümdar *Hadrianus* tarafından yapılmış olduğuna inanılan bir saray vardır ki; Şehrengîzde "binâ-yı mu'teber" ve "hoş muallâ kasr" olarak nitelendiriliyor. Süleymân Paşa'nın Rumeli'ye hareket noktası kabul edilen bu mevkii gören Edincik tarafındaki yer, bugün de *Temaşalık* adıyla bilinmektedir. Bu saray çiçek bahçeleri, çayırıklar ve kuş cenneti içerisinde, havası suyu çok güzel bir yer; dışı beyaz mermer, içi altın sarısı işlemeli tuğlalardan yapılmış, kemerleri süslemeli yapı olarak tasvir edilmiştir. Bu eserlerden Şehrengîz ve manzum mektupta şöyle söz edilmiştir:

Karşısında ol **Temâşâlık**ki var budur haber

Kim Süleymândan kalupdur ol **binâ-yı mu'teber**

Hoş muallâkasrmış seyreyle ey sâhib-nazar

³Ayazma: Rumların kutsal saydıkları kaynak veya pınar. Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara, 2011.

Burc u bârûsı bülend evc-i Süreyyâdur meger
Hak budur Bâğ-ı İremdür **şehr-i İdincik** ki var (Muhammes 3/5)

Taş yapısı ak mermer iç yüzi zerrîn hışt
Tâk u eyvânı musavver toprağı anber-sirişt
Lâlezâr u mürgzâr etrâfı gûyâ ki behişt
Meyl ider âb u hevâsına anun her hûb u zişt
Hak budur Bâğ-ı İremdür **şehr-i İdincik** ki var (Muhammes 3/6)
Harâb-âbâd-ı âlemden çıkup sahrâlara düşmiş
Temâşâlık yanında **Kal'a-i Vîrâna** aşk eyle (Kasîde 13/127)

İki kardeşin değişik renklerde üretilmiş helvalarla dolu, dostların sık sık toplandığı çarşı içindeki dükkânları, belki bugünün pastaneleri işlevinde bir mekândır, şehrengîzde şöyle tanıtılır:

İkisi iki birâderdür ki gördüm anları
Zînet olmuş gûn-e-gûn *helvâyile dükkânları*
Âşık-ı hayrânlar ile ol halâvet kânları
Çâr-sû içre iderler dâyimâ dîvânları
Hak budur Bâğ-ı İremdür **şehr-i İdincik** ki var (Muhammes 3/56)

Dîvândaki bir murabbadan bazı bayram gelenekleri, bayramlarda dönme dolaplar ve salıncak kurulduğu; şiş kebap yendiği anlaşılabilir:

Kûyunı devr itmedin **dolâb-ı ıyde** döndi ser
Za'fdan gûyâ **salıncığ** oldı dil ey verd-i ter
Âteş-i mihnetde yanup **şiş kebâb** oldı ciger
Rûze-i gamdan helâk oldum **Oruç Bâlim** meded (Murabba 9/4)

Yakın zamana kadar su değirmenleri ve değirmende sıra beklemek hayatın bir parçası idi. Ayrıca bağlar, bahçeler su dolapları ile sulanabiliyordu. Ravzî'nin şiirlerinde bu âdetlere ait söyleyişlere yer verilmiş; hayatın gerçekleri değirmen üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır:

Bir beş on gün **gendüm**-i ömri **un itmek** kasdına

- Âsiyâb**-1 dehre geldük biz de **nevbet beklerüz** (Gazel 332/4)
 Yitürdüm **gendümi** ömr âhir oldı **cevce** yok hâsıl
 Kimün bu **âsiyâb**-1 dehr içinde ömri **un** olmaz (Gazel 346/2)
 Hem-nişîn olma şu nâ-dân ile kim âlemde
Sakalı ağara evkâtı **değirmende** geçe (Gazel 518/3)

Bugün de şehirde, “*Bânîsi İltutan İbni Abdullâh, yapılış tarihi H. 784/M.1364*” olan bir cami ve tarihî camiler vardır. Muhtemelen bu camiler kast edilerek manzum mektupta şöyle denilir:

- Duâlar müstecâb olur makâm-ı etkiyâdur ol
 İşigine yüzün sür **Câmi-i Sultân**’a aşk eyle (Kasîde 13/6)
 Namâz-ı Cum’a kılmağa varursan **Eski Câmi**’de
 Ebûbekr ile Şemsüddîn’e vü Osmân’a aşk eyle (Kasîde 13/109)

Dîvânda sosyal mekânlarla ilgili yansımaların yer aldığı diğer mısra ve beyitler şöyledir:

- Kemân-ebrûlar **Okmedân**ma gâhî çıkarlarsa
 O sahrâda açılmış Lâle-i Nu’mân’a aşk eyle (Kasîde 13/107)
 Çıkarsa seyre geh gâhî eger dil-berleri şehrün
Büyük anbarın etrâfındaki **meydâna** aşk eyle (Kasîde 13/21)
 Tutar destinde peymâne gezer **meyhâne meyhâne**
 O gayret kuşağın kuşanmayan nâ-dâna aşk eyle (Kasîde 13/49)
Ayazma Baş’nün âbî hevâsı hem çemenzârı
 Dahı evvelki gibiye çıkub seyrâna aşk eyle (Kasîde 13/82)
 Varursan **Eski Hammâm**’a bulup tenhâca halvetde
 Bizi sorarsa Dervîş Bâli dervîşâna aşk eyle (Kasîde 13/84)
 Suya biz hasretüz bunda akarsa sû-be-sû anda
İki hamâm içre **iki şâdirvâna** aşk eyle (Kasîde 13/123)
 Ravzî niçe sararmasun evrâk-ı bûstân
 Gözyaşların akıtmaz ana **âsiyâb-ı bâğ** (Gazel 377/7)

4.3 Yönetici ve Görevliler

Ravzî Dîvânı'nda şehirdeki yönetici ve görevlilerle ilgili isimler ve geçtiği şiirler şöyledir:

Hünkâr-ı Sâni (Muhammes 3/9), *Beg* (Muhammes 3/13)⁴, *Şhremini Hizmetinde* (Muhammes 3/33)⁵, *Kethudâzâde* (Muhammes 3/30)⁶, *Kethudâ-yı Şehr* (Kasîde 13/72), *Emîn-i Memleha* (tuzla emini) (Kasîde 13/61), *Sipâhiyân* (Kasîde 13/17)⁷, *Koca Sekbân* (Kasîde 13/31)⁸, *Subaşı* (Kasîde 13/64-67)⁹, *Yasakçı* (Gazel 195/1), *Doğancıbaşı* (Kasîde 13/17)¹⁰, *Efendi Hazreti* (Kasîde 13/2)¹¹, *Peşmîne Giymiş Dede* (Muhammes 3/64), *Kâdî-i Gönen* (Kasîde 13/117), *Kadızâde* (Muhammes 3/11), *Kadı Yanında* (Muhammes 3/39), *Niyâbet* (Kasîde 13/122)¹², *Hâkim-i Âdil* (Kasîde 13/81), *Müderriş* (Kasîde 13/119), *Şâkird* (Muhammes 3/24-32, Kasîde 13/30-78)¹³, *Sûhte* (Muhammes 3/57)¹⁴, *Lokmân* (Kasîde 13/50), *Kelâmî* (Kasîde 13/73), *İmam* (Kasîde 13/7), *Hatib* (Kasîde 13/7-110), *Müezzin* (Kasîde 13/32), *Müezzin Hâce* (Kasîde 13/8), *Müezzinzâde* (Muhammes 3/31), *Papas* (Kasîde 13/130), *Koca Papas* (Kasîde 13/129), *Ruhbân* (Kasîde 13/129), *Reîs-i Kıptiyân*, *Koca Çingân* (Kasîde 13/99).

⁴ Bey: Osmanlılarda... kabile reisleri, askerî ve mülkî büyük memurlara ve büyük devlet adamlarının çocuklarına bey unvanı verilmiştir. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, c. 1. s. 213, MEB Yay., İstanbul 1993.

⁵ Şhremini: Osmanlılarda... saray ve hükümete ait tamirat ve bina işleriyle meşgul olan. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 3. s. 322.

⁶ Kethüda: Büyük devlet adamlarıyla zenginlerin işlerini gören adam.... kahya; Kethüdâ Bey: sadrazam muavini;...Yeniçeri ocağının büyük zabitlerinden birinin unvanı. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 251. s. 506.

⁷ Sipâhi: Osmanlı askerlik teşkilatında Timar namıyla öşür ve rüsûmunu aldıkları araziye mukabil harp zamanlarında kendi hayvanları ve kanunen götürmeye mecbur oldukları ile birlikte sefere iştirak eden bir sınıf süvari askerine verilen addır. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 3. s. 230.

⁸ Sekbân: Halk arasında seymen denilirdi, Yeniçeri ocağının ayrılmış bulunduğu üç kısımdan birine "Sekban" denilirdi. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 3. s. 145.

⁹ Subaşı: Şimdi zabıta ve daha ziyade belediye memurlarının gördükleri işleri gören ve kaza itibar olunan kasabaların idaresi başında bulunan memurun adıdır. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 3. s. 259.

¹⁰Doğancıbaşı: Padişahların şikar halkı denilen avcılardan bir sınıfın başına verilen addır.... Bazan da kendilerine mirahurluk, sancak beyliği veya daha yüksek vazifeler de verilirdi. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 1. s. 470.

¹¹ Efendi: ...tahsil ve terbiye görmüş kimselere mahsus bir lakap... M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 1. s. 506.

¹² Kadı naibi: kadınların gitmedikleri yerlere gönderdikleri vekilleri hakkında kullanılır bir tabirdir. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 2. s. 126.

¹³ Şâkirt: Resmî dairelerde şimdiki stajyer yerinde kullanılır bir tabirdir. Mektep talebesiyle sanat öğrenmek üzere bir ustanın yanına devam eden çıraqlara bu ad verilirdi. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, c. 3. s. 305, MEB Yay., İstanbul 1993.

¹⁴ Suhte: Medrese talebesi hakkında kullanılır bir tabirdir. M. Z. Pakalın, a.g.e., c. 3. s. 263.

Dîvândan anlaşıldığına göre, 16. yüzyıl Edincik’inde, şehrin imar işleriyle ilgilenen şehremini, yardımcıları, belediye zabıtalı, hizmetçileri; alay beyi, ulakları, doğancıbaşı, bayraktar, askerler, cellât, hâkim, kadı yardımcısı, müderrisler, öğrenciler, sağlık görevlileri, şeyhler, imam, hatip, müezzin, papaz gibi resmî görev ve hizmet erbabı vardır. Şehirde bir tuzla ve onun görevlisi olduğu da anlaşılıyor.

Şehrengîzde ilk olarak “*Evvelâ Hünkâr-ı Sâni bir melek-manzar perî/Yaraşur olursa bu divânun ol ser-defteri*” (Muhammes 3/9) ifadeleriyle bir hükümdardan söz ediliyor. Yaşadığı dönem dikkate alındığında bu hükümdarın, onun hayatında da ikinci hükümdar olan, *II Selim* olabileceği düşünülebilir. Şehrin askerî yöneticisinden de “*Birisi bir Beg güzeldür kimseye itmez vefâ/Leşkeri cevri ü cefâdur mülk ana hüsn ü bahâ/Müstahakk-ı tâc ı devletdür disem lâyık ana*” (Muhammes 3/13) ifadeleriyle söz ediliyor. Manzum mektubun en başında “*Safâ kesb itmege bâb-ı sa’âdetmende var evvel/ Efendi Hazretine ya’nî küstâhâne aşk eyle*” (Kasîde 13/2) denilerek seslenen kişi muhtemelen herkesin sevip saydığı ilmiyle temayüz etmiş bir şahsiyettir. Şiirlerde doğrudan şehremininden söz edilmiyor, ancak şehremini yanında çalışandan, “*Hidmetinde Şehreminün biri bir gonçe-fem/Yaraşur gülzâr-ı hüsn içre açılmış gül disem*” (Muhammes 3/33) diyerek söz ediliyor. Manzum mektupta,

Gam-ı hummâ-yı dünyâ-yı denîye mübtelâ olmuş

Eger yolun düşerse **Kâzî-i Gönene** aşk eyle (Kasîde 13/117)

Niyâbetde nazîr olmaz egerçi ana hiç kimse

Ferâgat ihtiyâr itsün bizüm **Dizmâna** aşk eyle (Kasîde 13/122)

Kadı yanında birisi bir perî-peyker melek

Kadı çıkmış aradan heb anun olmuş mâ-melek

Key münâsibdür ana **hulle-i zerrîn-benek** (Muhammes 3/39)

denilmesinden anlaşılıyor ki, kadı *Gönen*’dedir, *Edincik*’te nâibi olan *Dizmân* ve ona bağlı çalışanlar vardır. “*Reîs-i Kıptiyân şol Koca Çingâna aşk eyle*” (Kasîde 13/99) denildiğine göre, şehirde Çingeneler de ikamet etmekte ve onların bir de reisi vardır:

Keşîşân zümresi içre nazar kıl **piskopos** neyler

Kolazıkda **Koca Papâs** ile **ruhbâna** aşk eyle (Kasîde 13/129)

Zalâm-ı küfri terk idüb dahı İslâm’a gelmez mi

Çıkar şapkasın ol **papâs-ı bî-îmâna** aşk eyle (Kasîde 13/130)

mısralarından da, şehirde Hıristiyan halkın bulunduğunu anlayabiliyoruz. Şehirdeki yönetici ve görevlilerle ilgili yansımaların yer aldığı diğer mısra beyit ve bentler şöyledir:

Dahı Abdüssamed’le Hazret-i Monlâ Ziyâüddîn

Hatîbi Câminün yânî hoş-elhâna aşk eyle (Kasîde 13/110)

Hatîbi mağmeler peydâ ider mi minber üstinde

İmâmı Ahmed’e lutf eyle zühhâdâna aşk eyle (Kasîde 13/7)

Bizi hayr ile yâd itsün unutmasun duâsından

Müezzîn Hâce’ye izzetler it pîrâna aşk eyle (Kasîde 13/8)

Müezzîn Ahmedî kim var iderse bizden istihbâr

Duâlar eyleyüb her bâr ana pîrâne aşk eyle (Kasîde 13/32)

Toğancıbaşma bizden duâlarla senâlar kıl

Çekerse atının başın **sipâhiyâna** aşk eyle (Kasîde 13/17)

Birisi **Nacaklı-zâde** bir nigâr-ı nâzenîn

Başuna dir aklunı ey dil **nacağ**ından sakın (Muhammes 3/34)

Veyis Bâlî gurûr ile hırâm eyler sürûr ile

Dahı **Derzi Umur** ile **Koca Sekbâna** aşk eyle (Kasîde 13/31)

Zarâfet mülkine server sadâkat bahrine gevher

Cihâna hikmetiyle fer viren **Lokmâna** aşk eyle (Kasîde 13/50)

Subaşı Kurd’un oğlı Ahmed’e söyle sorutmasun

Değildür âşinâ ammâ ana bîgâne aşk eyle (Kasîde 13/64)

Subaşılar suyu başından içdi şüphe yok ammâ

Zamândur böyle kalmaz bu yalan devrâna aşk eyle (Kasîde 13/67)

Çanağı çatlayası ol **Yasakçı** Mustafâ n’eyler

Veli Şâhun nedür hâli ana rindâne aşk eyle (Kasîde 13/48)

Kethudâ-zâde biri nâmiyle Ahmed Bâlidür (Muhammes 3/30)

Dahı hem **kethudâ-yı şehîr** ü Çayırzâde vü Fevri

Sorarsa bizi Hâcı Bâlî hâciyâna aşk eyle (Kasîde 13/72)

Birinün nâmı **Dede** mestûrdur peşmînede (Muhammes 3/64)

İdüb mihrâb u ebrûsına Suhrâboğlı’nun secde

Kelâmînün **kelâm**ın dinleyen ihvâna aşk eyle (Kasîde 13/73)

Müderisler arasında ana hergiz adıl olmaz

Yüri var bizden ol bî-misl ü bî-akrâna aşk eyle (Kasîde 13/119)

Biri gâfil-zâdeye **şâkird** olan Mahmûddur

Kaşlarına 'kâbe-kavseyn' âyeti mevcûddur (Muhammes 3/24)

Koca Tayının biri **şâkirdi**dür bir gizlü genc (Muhammes 3/32)

Şeh-i iklîm-i istiğnâ Oruc **şâkirdi** İlyâs'ı

Görürsen nat'ı hüsn içre ana ferzâne aşk eyle (Kasîde 13/78)

Leb-i la'lindeki hâli değıldür fitneden hâfî

Bizüm Hâcî Veli **şâkirdi** ol fettâna aşk eyle (Kasîde 13/30)

Birisi bir tâlib-i ilm-i İlâhî **Sûhte** (Muhammes 3/57)

Bizüm Kurdoğlı Şa'bân dahı hem derzi Şa'bâna

Hem ili **hâkim-i âdil** iki Şa'bân'a aşk eyle (Kasîde 13/81)

Emîn-i memlaha milh-i üçâcî tarh ider halka

Lebi azb-i Furât'un nûş iden insâna aşk eyle (Kasîde 13/61)

4.4 Esnaf ve Sanatkârlar

Ravzî Divanı'nda şehirdeki esnaf ve sanatkârlarla ilgili kullanılan ifadeler ve geçtiği şiirler şöyledir:

Usta (Muhammes 3/42, Kasîde 13/38), *ehl-i san'at* (Muhammes 3/37), *reis* (Muhammes 3/45, Kasîde 13/25-60-86), *reisoğlu* (Muhammes 3/89), *bâzârgân* (Kasîde 13/19), *hamamcı* (Muhammes 3/71), *dellâk* (Muhammes 3/93), *beber* (Muhammes 3/41), *sertirâş/berber* (Muhammes 3/92), *mücellid/ciltçi* (Kasîde 13/18), *kuyumcı* (Kasîde 13/44), *sarrâczâde/saraçoğlu* (Kasîde 13/25), *derzi/terzi* (Kasîde 13/31-33-86, Kasîde 13/31), *etmekçizâde/ekmekçioğlu* (Muhammes 3/68), *somuncuzâde* (Kasîde 13/90), *bakkâl* (Muhammes 3/21), *bakkâlzâde* (Muhammes 3/15), *börekçi* (Muhammes 3/23), *kassâb/kasap* (Muhammes 3/29, Kasîde 13/62), *kassâboğlu* (Muhammes 3/76), *helvâcizâde* (Muhammes 3/80), *tuzcizâde* (Muhammes 3/87), *âhenger/demirci* (Muhammes 3/17), *demirci* (Muhammes 3/18, Kasîde 13/102), *kurşündöken* (Muhammes 3/54), *bıçakcizâde* (Kasîde 13/88), *neccâr/marangoz* (Muhammes 3/52, Murabba 14), *harrât/doğramacı* (Kasîde 13/55), *bâfende/dokumacı* (Muhammes 3/35), *mûytâf/kıl dokuyan* (Muhammes 3/98), *başmakçı/ayakkabıcı* (Kasîde 101, Gazel 195/3), *debbâğât/dericiler* (Kasîde 13/77), *çanakçı* (Gazel 195/7), *çömlekcî* (Kasîde 13/23), *bardakçı* (Gazel 195/6), *katırcizâde* (Muhammes 3/58, Kasîde 13/33).

Anlaşılacağı gibi şehrin ustası, zanaat erbabı, denizcileri, tüccarı, hamamcısı, tellağı, berberleri, ciltçisi, kuyumcusu, saracı, terzileri, fırıncıları, bakkalı, börekçisi, kasabı, helvacısı, tuzcusu, demircileri, kurşuncusu, bıçakçısı, kılıççısı, marangozu, doğramacısı, dokumacıları, ayakkabıcısı, dericileri, çanakçısı, çömlekçisi, bardakçısı, katırcısı vardır. Görüleceği gibi burada adı geçen mesleklerin hemen çoğu bugün de devam etmektedir. Demirciliğin, hem *demirci*, hem de *âhenger* kelimesiyle iki yerde geçmesi; iki ayrı ustadan farklı şekilde bahsetmek veya sıcak-soğuk demircilik gibi fonksiyonel bir farklılığı ifade için olabilir. Berberlik de hem *berber*, hem de *sertırâş* kelimesiyle geçiyor. Bazı meslekler, o meslekle ilgili kavramlar etrafında yapılan tenasüplerle tanıtıldığından, o mesleklerin devrindeki icrası ile ilgili, daha geniş bilgilenme imkânı da sağlamaktadır:

Biri bir *Bakkâl-zâde* bî-terahhum kîne-cû
Dirheme mâyil *terâzû* gibi gördüm rû-be-rû
 Teşne-diller *şerbet*-i güftârın eyler ârzû
 Âşıkâ cevri ü cefâ itmek olupdur ana hû
 Hak budur Bâğ-ı İremdür *şehr-i İdincik* ki var (Muhammes 3/15)

Bentte, bir bakıma baba mesleğini devam ettiren bakkal oğlundan bahsedilirken, o meslekle ilgili *terazi* ve *dirhem* ve *şerbet* isimleri de geçiyor.

Bir *Börekçidür* biri sevsem aceb mi anı ben
 Dâyimâ aşkı furûnında yanar cânile ten
 Bağrumı gerçi kıyar nâzile ol nâzük-beden
 Hoş gelür cevri bana ammâ miyâne itmeden
 Hak budur Bâğ-ı İremdür *şehr-i İdincik* ki var (Muhammes 3/23)

Börekçi tanıtılırken, *fırın*, *yanmak*, *miyâne*, yani hamurun kıvamı gibi o mesleğe ait kavramlar kullanılmakta; *kıyar* kelimesinden de, böreklerin ince ince kıyılarak yapılıp satıldığı anlaşılmaktadır.

Biri *Turmuş Bâlidür* kassâblık san'at ana
 Dâhi koyun da yaraşur kuzıdur ol bî-vefâ
 Câme-i âliyle gördükce ben anı dâyimâ
 Çok büyükce kana girmişsin disem cânâ nola
 Hak budur Bâğ-ı İremdür *şehr-i İdincik* ki var (Muhammes 3/29)

Konu kasaplık olunca, *koyun, kuzu* ve *çok kana girmek*, tabirleri yanında; *câme-i âl* ifadesinden, kasapların o gün de kırmızı önlük giydikleri açıkça görülmektedir.

Biri bir meh-pârecikdür kim ider berberlicik

Cümle hûbân encüm olsa eyler ol Ülkerlicik

Kasd-ı fasd itse ider müjgânları *neşter*licik

Hak budur kim hoş münâsibdür ana dil-berlicik

Hak budur Bâğ-ı İremdür **şehr-i İdincik** ki var (Muhammes 3/41)

Benddeki *kasd-ı fasd* (kan almak) ve *neşter* ifâdelerinden, berberlerin kan almak gibi, yakın zamana kadar devam etmiş olan işleri yaptığı da anlaşılabilir. Değişik mesleklere ait yansımaların yer aldığı diğer mısra, beyit ve bentler aşağıdadır:

Birisi nâmıyla Bayrâm **ehl-i san'at** bir güzel (Muhammes 3/37)

Birisi **Usta Hasan** kardeşidir nâmı Memi (Muhammes 3/42)

Bir **Kılıccı** Hasan-zâde Hüseyin ol mâhdan (Muhammes 3/20)

Nâmı Oruc Bâlidür birisi bir **bakkâldur** (Muhammes 3/21)

Mücellid Bâli lutf itsün bizi hayr ile yâd itsün

Kadîmî bendesinden şâh-ı âlîşâna aşk eyle (Kasîde 13/18)

Metâ-ı behcet ü hüsnini arz itdükce uşşâka

Muhammed Bâli ile Hâce **bâzârgâna** aşk eyle (Kasîde 13/19)

Birisi **Etmekci-zâde** nâmile Mahmûddur

Nî'met-i valsı müdâm etmek gibi maksûddur (Muhammes 3/69)

Kabûl itsün **Somuncu-zâde** bu **etmekli bâzârı**

Cihet satmakdan el çeksün o **bâzârgâna** aşk eyle (Kasîde 13/90)

Biri bir **Başmakçı** dil-ber kaddi mevzûn şekli hûb

Ayağa saldılar işin yoğiken hergiz uyûb (Muhammes 3/101)

Biri bir **bâfendedür** ismi Murâd-ı bî-vefâ (Muhammes 3/35)

Birisi bir dil-ber-i bî-mis ü hemtâ **Mûy-tâf** (Muhammes 3/98)

Sorub **Derzi Süleymân** ile Abdî Şâhun ahvâlin

Katırcı-zâdelerle hem Baba Yorgân'a aşk eyle (Kasîde 13/33)

Veys Bâlî gurûr ile hırâm eyler sürûr ile

- Dahı **Derzi Umur** ile **Koca Sekbâna** aşk eyle (Kasîde 13/31)
 Çâr-sû-yı hüsn içinde birisi bir Ser-trâş
 Kelle-i uşşâkı tığ-ı cevriyle eyler tırâş
 Kılur ana ser-fürû her kimse kim ister tırâş (Muhammes 3/92)
 Birisi **Muşlı Reîs** olmak dilersen âşinâ
Bahr-i hicrânına gark olmak gerek sen evvelâ (Muhammes 3/45)
 Bizüm Kurdoğlı Şa'bân'a dahı **Derzi Şa'bân'a**
 Hem ili hâkim-ı âdil iki Şa'bâna aşk eyle (Kasîde 13/81)
 Dahı **Bâkî Reîs** olındı mı ni'coldı ahvâli
 Ayağı zahmeti gitdi ise dermâna aşk eyle (Kasîde 13/86)
 Birisi **Bakî Reisün Oğlı**dur bir serv-kad (Muhammes 3/88)
Reîsi cümle uşşâkun enîsi ehl-i eşvâkun
 Eger bizden haber sorarsa ol dîvâna aşk eyle (Kasîde 13/25)
 Alî Cân ile **Güccük Reis'e** Ahmed'e bizden
 Dahı Turgut Can'un **dükkânı**na varana aşk eyle (Kasîde 13/60)
 Biri Fazlî Bâlidür varsn eger **dükkânına**
 Dâimâ mazhar düşerdün fazla-i ihsânına (Muhammes 3/55)
 Usandıysa eger **Sarrâc-zâde** cevri Ahmed'den
 Hakîkat bilmez ol bî-ahd ü bî-peymâna aşk eyle (Kasîde 13/36)
 Birisi **Helvacı-zâde** tatludur şeker gibi (Muhammes 3/80)
 Eger **şûrb-i devâ** idüb ifâkat hâsıl itdükce
 Görürsen geldüğün **Usta Hasan dükkâna** aşk eyle (Kasîde 13/38)
 Delicezâdeye dahı Halîl'e hem **Kuyumcı**'ya
 Şikest idi halâs olmuş ana şükrâne aşk eyle (Kasîde 13/44)
 Receb Bâliyle **Harrât**'un tefahhus idüb ahvâlin
 Gelürlerse eger ol mecmû-ı irfâna aşk eyle (Kasîde 13/56)
 Biri Turgut-zâde Ahmed san'ati **neccârlık** (Muhammes 3/52)
 Bir perîdür biri dirler adına **Kurşundöken** (Muhammes 3/54)
 Birine dirler **Katırcı-zâde** bir ferhunde-zât (Muhammes 3/58)
 Birisi **Hamâmcınun Oğlı** bir bâlâ dirâz

Başuma kaynar sular koydı benüm ol ser-firâz (Muhammes 3/71)
 Biri hammâm içre bir garrâ güzel **Dellâk**dur (Muhammes 3/93)
 Biri **Tuzcu-zâdedür** bir dil-ber-i şîrîn-keîâm
 Ol melâhat kânına muhtâc olubdur hâss u âm (Muhammes 3/87)
 Biri **Kassâboğlı**dur uşşâkını kurbân ider
 Lâf olmaz dirsem bir günde yüz bin kân ider (Muhammes 3/76)
 Dökerse hûn-ı uşşâkı eger ol tarh ider **kassâb**
 Bizüm de cânumuz hâzır ana kurbâna aşk eyle (Kasîde 13/62)
 Perî-rûlarla evvelki gibi zeyn eyleyüb kandin
 Eger kim şenlik üzreyse **Debâğat Hân**'a aşk eyle (Kasîde 13/77)
Bıçakçı-zâde Emrullâh râzı olsun olmazsa
 Şikâyet kıl Hasan Bâlî diyen oğlâna aşk eyle (Kasîde 13/88)
Demircilerde Fehâd'a hem ol bir cimri **cellâda**
 Dahı şol iki ser-hoş ile bir hayrâna aşk eyle (Kasîde 13/102)
 Dahı **toprakla oynadı** mı **Çömleki Hasan** var gör
 Alî Bâlî ile Arslân'a hem-şîrâna aşk eyle (Kasîde 13/23)

Ravzî'nin bir gazelinin kafiyesi, bazı görev ve meslekleri de içeren Türkçe kökenli kelimeler üzerine kurulmuştur:

Nice varam ey Süleymânım sana **yasakçı** var
 Hüdhüd-i Belkîs-veş kapunda bir **nacakçı** var
 Taş taşıt Ferhâd-veş ey Husrev-i Şîrîn-dehen
 Kûyunı seyrâna gelmiş nice bin **aylakçı** var
 Derd-i aşka çâre sor her gördüğünden ey gönül
 Başına gelmiş benüm hâlüm nice **başmakçı** var
 Burc-ı çarha kim alem dikdi benüm âhum gibi
 Gerçi meydân-ı mahabbetde nice **bayrakçı** var
 Pâre pâre eylediler bâl-i mürğ-i bâlümi
 Pâdişâhum âsitânunda nice **çaylakçı** var
 Kâse-i la'linden olmadı içem bir katre su
 Şehrümüzde şimdi dükkân içre bir **bardakçı** var

Barmağında kâse-i ser Ravziyâ fır fır döner

Şehr-iEdincikde bir ğarrâ güzel **çanakcı** var (Gazel 195)

Aşağıdaki beyitlere, yörenin ekmek, helva, piyaz, süt, ayran, güveç gibi yiyecek ve içecekleri ile cuma günleri camilerde na't okunması, tıraş olunması; devrin cezalandırma usulleri, ölenlerin ardından salâ verilmesi, atların köstek yöntemi ile durdurulması gibi bazı âdetlerinin yansıdığı görülebilir:

Tûşe-i fakr ile âlemde kanâat eyleyen

Aç ölür nâ-dân elinden **nân u halvâ** istemez (Gazel 344/3)

Vâiz-i bed-gûya dâim rîş-hand itmek gerek

Kim **piyâz ehli** olanlar menn ü selvâ istemez (Gazel 344/4)

Sözün **ayramı** yürekler soğudur ey vâiz

Süd koyarsın şu **yürek karası** gibi **güvece** (Gazel 506/7)

Şem'-i meclis meğer öykündi çerâğ-ı ruhuna

Burnını kesdi siyâsetler idüb ana makas (Gazel 357/2)

Okusa câmi'de dil-ber **na't-ı Server Cum'a** gün

Cûş iden âşıkların endâmı ditrer Cum'a gün (Gazel 429/1)

Gün yüzü âyîne-veş olur mücellâ ol mehün

Ârızı hattın **terâş eylerse berber Cum'a gün** (Gazel 429/4)

Bükildi hayli **kırdı kösteğini**

Sıçradı gitdi sûfi yabâna (Gazel 524/4)

Öli dirili hâzır olurduk namâzına

Ravzî eğer **virilse** rakîbün **salâları** (Gazel 612/5)

II. Sonuç

Edebi eserler, sosyal hayatın sanat prizmasından geçerek yansıdığı aynalardır. Edincik, bugün küçük bir kasaba olmasına rağmen tarihi çok eskilere dayanan ve tarihte çok önemli role sahip olan önemli bir yerleşim merkezidir. 16. yüzyılda Edincik ve çevresinde yaşamış olan Ravzî'nin, Dîvânı'ndaki yansımaları bakılacak olursa Edincik, suyu, havası çok güzel, meyveleri bol; meydanları, camileri, ambarı, değirmeni, hamamı, şadırvanı, meyhaneleri bulunan, bayramlarda dönme dolap ve salıncak kurulup kebablar yenen; kıyılarında denize girilen, ayazmalarında piknik yapılan; beyi, şehremini, kadısı, kadı naibi, kâhyası, zabıtası, kapıcısı, tuzla görevlisi, hekimi,

şeyhi, medrese hocası, öğrencisi, imamı, hatibi, müezzini, piskoposu, papazı; kuyumcusu, kasabı, bakkalı, fırıncısı, börekçisi, helvacısı, tuzcusu, berberi, marangozu, bıçkıcısı, demircisi, kılıççısı, bıçakçısı, nacakçısı, çanakçısı, çömlekçisi, bardakçısı, dericisi, saracı, kurşundökeni, ayakkabıcısı, dokumacısı, bezirganı, terzisi, ciltçisi, hamamcısı, tellağı, katırcısı, kaptanı, kısaca bir şehirde gerekebilecek bütün yönetici, bilgin, sanatçı ve esnafıyla yaşanmaya değer önemli bir şehirdir. Dîvândaki bazı şiirlerden adı geçen görev ve mesleklerin icra ediliş şekillerine, dönemin gelenek ve göreneklerine dair de çok önemli bilgiler edinilebilmektedir.

III. Kaynakça

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim. (1997), Şehrengîzler Üzerine Düşünceler ve Belig'in Bursa Şehrengîzi, Kültürümüzden Esintiler, Anıl Matbaa ve Ciltevi, s. 228-284, Ankara,

Akkuş, Metin. (1998), "Şehrengîz". Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergâh Yayınları, C. 8, s. 117-121, İstanbul.

Aydemir, Yaşar. (2007a), Ravzi Divanı, Birleşik Kitabevi Yayınları, Ankara.

Aydemir, Yaşar. (2007b), "Ravzi'nin Edincik Şehrengîzi", Gazi Türkiyat, S. 1, s. 97-126, Ankara.

Aytekin, Mehmet F. (1998), Edincik, 2. Baskı. Özgün Matbaa.

Devellioğlu, Ferit. (2000), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, haz: Aydın Sami Güneşçâl, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.

Evliya Çelebi. (2001), Evliya Çelebi Seyahatnamesi, C. V. haz: Yücel Dağlı vd., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Gülhan, Abdülkerim. (2007), "Edincikli Ravzi ve Divanı", Balıkesir 2005 Sempozyumu Tebliğler Kitabı, Balıkesir Belediyesi Yayınları, s. 421-434.

Gülhan, Abdülkerim. (2012), "Şehrengîz Türü ve Ravzî'nin Edincik Şehrengîzleri", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volum 7/2 Spring, p. 515-545, Ankara.

Gülhan, Abdülkerim. (2013), "Klasik Şiirimizin Mahallî Bir Temsilcisi Olarak Edincikli Ravzî", Akademik Kaynak, Joournal Of Academical Source, Bahar 2013/1, s. 113-142.

Levend, Agah Sırrı. (1957), Türk Edebiyatında Şehr-engîzler ve Şehr-engîzlerde İstanbul, İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

Pakalın, Mehmet Zeki. (1993), Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, C. III. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Pala, İskender. (1995), Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, C. I-II, Akçağ Yayınları, Ankara.

Ravzi, Divan-ı Ravzi, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Yaz. A. 500.

Şükûn, Ziya. (1984), Farsça-Türkçe Lûgat, Gencineî Güftar Ferhengi Ziya Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

Tüfekçioğlu, Abdülhamit. (2005), Edincik'te Türk Devri Mimarisi ve Mezar Taşları, Edincik Belediyesi Kültür Yayınları, Bursa.

Türkçe Sözlük, ((2011), TDK Yay., Ankara.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. (1341), Karesi Meşâhiri, Hüsn-i Tabiat Matbaası, İstanbul.